

Datum 2012-11-19
Dnr 322-04083-2012

Avdelning
Förvaltningsavdelningen
Enhet Kulturvårdsstöd
Författare Magnus Källström

Runstensfynd i Björkö by, Adelsö sn, Uppland

Den 8 oktober 2012 anmälde antikvarie Gunnar Andersson, SHM, till mig att ett runstensfragment hade påträffats vid Oppgården i Björkö by på Björkö. Fyndet hade gjorts torsdagen den 4 oktober av grävmaskinisten Björn Lindblad, Adelsö i samband med schaktningsarbeten för nybyggnation i Björkö by.

Stenen uppmärksammades först i den uppschaktade jordhögen, så det ursprungliga läget går inte att bestämma. Som Lindblad har påpekat visar dock några små kantskador och släpmarken på ristningsytan att stenen måste ha legat med ristningen vänd nedåt. Tänkbart är att den har använts som trappsten eller grundsten i en utbyggnad eller veranda tillhörande den sentida husgrund som ligger strax söder om det avschaktade området. Platsen har markerats på den bifogade planen (se nedan s. 5). På samma plan har även det ungefärliga läget för det runstensfragment som tillvaratogs i Björkö by 1992 (se M. Åhlén i *Fornvännen* 88 (1993), s. 230) också prickats in (efter uppgifter från Gösta Carlsson, Björkö by).

Det nyfunna fragmentet rengörs inför flytten. T.v. Gunnar Andersson, SHM, t.h. Lennart Nygren, Riksantikvarieämbetets tillsyningsman på Björkö. Foto Magnus Källström.

Jag besökte fyndplatsen den 12 oktober tillsammans med Gunnar Andersson, och med benägen hjälp transporterade vi samma dag fragmentet till Historiska

museets lokaler på Storgatan 41 i Stockholm. Tidigare i veckan hade jag också varit i kontakt med Länsstyrelsen i Stockholms län, som betraktade fyndet som ett lösfynd och inte hade något att erinra mot denna flytt.

På eftermiddagen samma dag gjorde jag en första preliminär granskning av inskriften, som nedanstående beskrivning grundar sig på.

Fragmentet är av röd sandsten och mäter 55 x 43 cm. Den bevarade ristningsytan uppgår till 50 x 38 cm. Tjockleken varierar mellan 25 och 35 cm. Ristningsytan är mycket slät. Den ena kanten är avfasad, vilket kan vara resultatet av en avsiktig bearbetning av stenen, och tyda på att det bevarade fragmentet har tillhört det övre högra hörnet av en runsten. Ristningen är djupt och tydligt huggen med 3–8 mm breda ristningslinjer. Ristningen består av en halvcirkelformad runslinga med nio runor. Innanför denna vid brottkanten finns två bågböjda linjer, som bör vara rester av ornamentik. Runhöjden varierar mellan 5,5 och 6 cm.

Inskrift:

...stain × rais...

5

...-stæinn ræis[ti]...

»...-sten reste ...»

Till läsningen: Ingen runa finns bevarad framför 1 s. Runan har formen h och har spår av överhuggning i mötet mellan det övre ledet och mellanledet i runan. 2 t har dubbelsidiga bistavar. En liten skada har drabbat toppen av runan, där ett stycke av ytan har fallit ur mellan huvudstaven och den högra bistaven. Bistavarna är ansatta nedanför toppen av huvudstaven. Runorna 3 och 7 a har dubbelsidiga, ganska långa bistavar. Samma sak gäller 5 n. Huvudstaven i 6 r är något bakåtlutad. Bistaven är ansatt 0,5 cm nedanför toppen. Den övre delen av bistaven har rundad form, medan den nedre är svagt bågböjd. I 9 s är det övre ledet draget nästan ända ned till den nedre ramlinjen. Mellanledet skjuter också över något på den vänstra sidan av detta led. Den högra delen av runan är till stora delar borta på grund av flagring. Av det nedre ledet återstår endast ett centimeterlångt stycke nära brottkanten. Ovanför mellanledet i runan finns färskas skrapmärken.

Det ligger nära till hands att tolka de bevarade runföljderna som orden 'sten' och 'resa', men ordningsföljden gör det troligare att 1–5 **stain** utgör slutet av ett namn, t.ex. *Pōrstæinn* eller *Øystæinn*.

Det nyfunna fragmentet under flyttningen. Foto Magnus Källström.

I Björkö by har tidigare ett stort antal runstensfragment tillvaratagits. De tidigaste fynden (U 6) gjordes redan 1873 och enligt uppgift skall ett par år senare ytterligare fragment ha påträffats i stenmurar i byn (*Upplands runinskrifter* 1, s. 9). Några av dessa antas vara identiska med de runstensfragment som förvarades hos konstnären Gunnar Hallström i Björkö by, och som sedan flyttades till SHM (U 7, U 8). 1992 tillvaratogs ett fragment vid Oppgården, som låg som grundsten i en riven ladugård, och vid samma tillfälle uppmärksammades också ett fragment, som hade förvarats inomhus i boningshuset (se M. Åhlén i *Fornvännen* 88 (1993), s. 230). Även dessa fragment har senare tillförts SHM.

Med det nu funna fragmentet har sammanlagt tio ristade fragment tillvaratagits i Björkö by sedan 1870-talet. Samtliga är av röd sandsten och de flesta är mycket tjocka (upp till 30 cm), vilket talar för att de bör ha tillhört mycket stora runstenar. I första häftet av *Upplands runinskrifter* (1940) är de då kända sju av fragmenten upptagna under tre olika nummer (U 6–8). Ett av de fragment som tillvaratogs 1992 skall enligt uppgift ha passning till fragmentet U 8. Hur många stenar de tio fragmenten egentligen representerar är inte närmare känt, och Runverket kommer att tillsammans med Historiska museet göra närmare undersökningar av samtliga fragment för att utreda detta.

Eftersom alla runstensfragment tidigare har påträffats i Björkö by förvaras i Statens historiska museum är det lämpligt och önskvärt att även det nyfunna fragmentet tillförs museets samlingar.

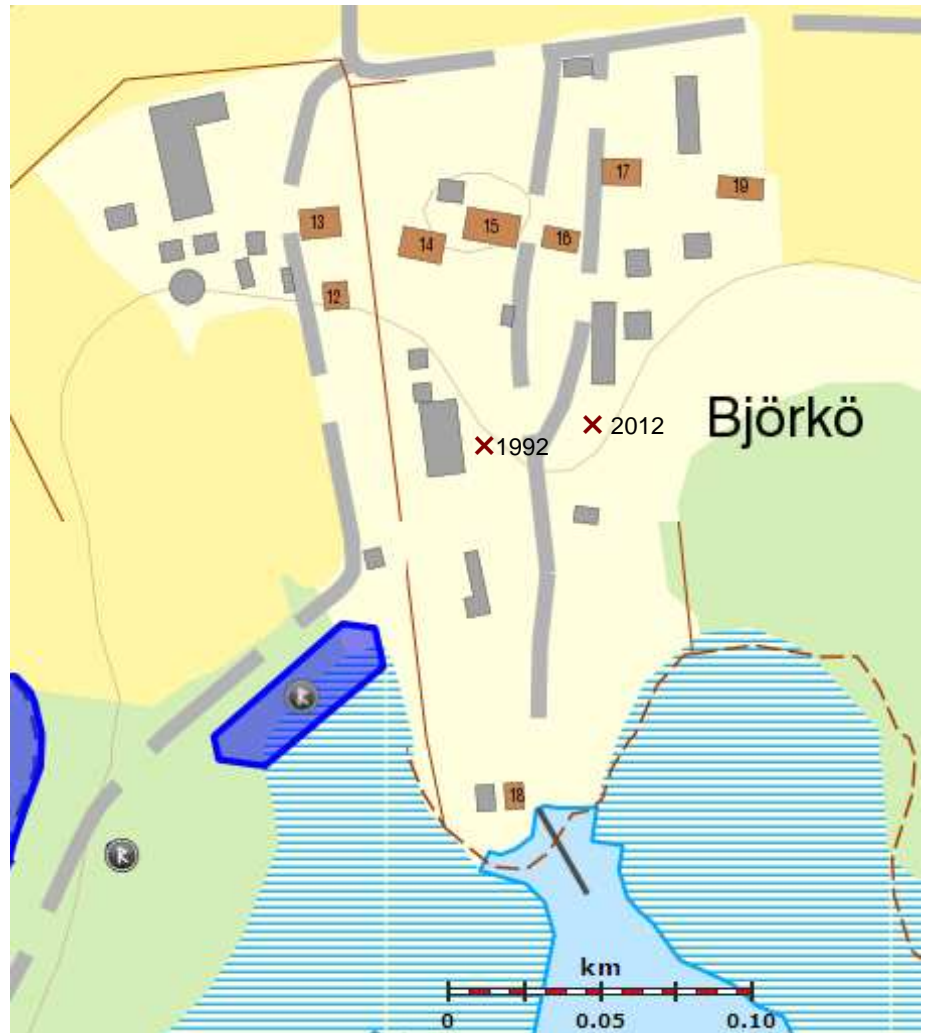
Stockholm 2012-11-19

Magnus Källström
docent, post-doc. inom runforskningsområdet

Kopia till:

Lst i Stockholms län
Gunnar Andersson, Statens historiska museum
Björn Lindblad, Adelsö

En beskrivning av fyndet har även publicerats på K-blogg:
<http://www.k-blogg.se/2012/10/17/nyfunna-runor-pa-birka/>

De ungefärliga fyndplatserna för de två senast påträffade runstensfragmenten i Björkö by. Grundkartan är hämtad från FMIS.

SWEREF 99 N, E

Nyfynd 1992: 6579578, 645370

Nyfynd 2012: 6579584, 645408